

INLEIDING - Sander van Lanen, Emiel Maliepaard, Valerie De Craene en Wesley Gruijthuijsen

LUST EN LIEFDE VOORBIJ DE SLAAPKAMER

De afgelopen maanden was mensen ontmoeten bijna onmogelijk. De horeca was dicht, men moest afstand houden, en ook thuisbezoek was minimaal. Er kon niet zomaar meer worden geflirt, gedatet, en gevreeën buiten het huishouden. Lichamelijke nabijheid werd verdacht en onverantwoord. De coronapandemie toont het belang van ruimten buitenshuis voor lust en liefde.

Daten, relaties en liefde worden vaak gezien als onderdeel van het privéleven. Toch zijn deze innig verbonden met locaties die buiten de privésfeer vallen. Mensen flirten in een club, gaan op date in de bioscoop, of zoeken seksuele bevrediging in het bos of in een andere openbare ruimte. Het idee voor een themanummer omtrent lust en liefde bestond dus al voordat het coronavirus Europa platlegde. Toch hebben de verschillende maatregelen, zoals de lockdowns en het beperken van sociale contacten, het belang van ruimte voor lichamelijke intimiteit en liefde sterk tentoongesteld. De behoefte tot fysiek contact, de zogenaamde 'huidhonger', laat zich immers niet zomaar temmen. In erkenning van deze 'huidhonger' riep de Nederlandse overheid daarom singles op om seks te hebben met slechts één vaste 'buddy'. In België daarentegen kon je als alleenstaande al op een boete rekenen als je één familielid of vriend bezocht aan de andere kant van het land; dat werd immers gezien als een niet-essentiële verplaatsing. Gelukkig zijn daar nu ook lessen uit getrokken en wordt er gesproken over 'knuffelcontacten', waarbij je (op dit moment) één iemand mag zien zonder afstand te houden. Tijdens de coronapandemie trokken lust en liefde zich

dus noodgedwongen voornamelijk terug in de privésfeer en in de directe (leef)omgeving, en moesten daardoor behoorlijk aan vrijheid inboeten.

Met dit themanummer willen we lust en liefde, in ieder geval conceptueel, weer uit de privésfeer trekken. Want hoewel intimiteit innig verweven is met allerhande plekken, is de studie hiervan in de geografie van het Nederlandse taalgebied nog niet tot volle wasdom gekomen. En dat is vreemd. De laatste jaren lijkt zowel offline als online de publieke zichtbaarheid van voorheen minder zichtbare seksuele voorkeuren, relatievormen, en genderidentiteiten toe te nemen. Denk bijvoorbeeld aan niet-heteroseksuele seksualiteit, swingen, polyamorie, transgenders, en niet-binaire genderidentiteiten. Een groeiend arsenaal van datingapps, en de normalisering van het gebruik hiervan, maakt het zoeken naar (relatie)partners, daten, en (betaalde) seks bovendien makkelijker. Daarnaast vergemakkelijken ze ook het vreemdgaan en mogelijk seksueel grensoverschrijdend gedrag. Toch vertaalt deze aandacht voor seksualiteit in al zijn vormen zich nog weinig in sociaalgeografische aandacht. Studies over de

'levensloop' van individuen en sociale groepen vallen vaak terug op heteroseksuele patronen van relatie, samenwonen, en het krijgen van kinderen. Beeldvorming rond ouderen beperkt zich vaak tot hun rol als grootouders of hulpbehoevenden. Zo legt beleid rond ouderen steeds meer nadruk op informele zorg, waarbij er impliciet vanuit gegaan wordt dat er kinderen of een partner aanwezig zijn. Bovendien is seksualiteit bij ouderen ook vaak een taboe, hebben juist roze ouderen vaak geen contact meer met familie en moeten ze in verpleeghuizen vaak weer terug in de kast.

Toch past geografische en planologische aandacht voor liefde, dating, relaties en seksualiteit goed binnen de culturele, emotionele, en affectieve wentelingen van het vakgebied. De ruimten waarin ons leven zich afspeelt, inclusief de geschreven en ongeschreven regels die daar gelden, hebben een belangrijke invloed op het vormen, uiten en ontwikkelen van intieme relaties. Deze ruimtelijke waarden bepalen wat voor relaties en vormen van intimiteit openlijk kunnen worden gezocht, geïnitieerd en getoond. Daarnaast kan lust en liefde juist ook allerlei ruimtelijke processen in de hand werken. Wij denken bijvoorbeeld aan een artikel van Mattias Duyves in de *Geografie* (1993) dat niet alleen de teloorgang van Amsterdamse openbare toiletten (krullen) besprak maar ook de ruimtelijke aspecten van mannenseks op de krullen. Deze seks leidde tot zeer intrigerende ruimtelijke patronen, een choreografie tussen de verschillende krullen die de hoofdstad rijk was.

De behoefte tot fysiek contact laat zich immers niet zomaar temmen

Maar behalve in enkele specifieke studies blijft de aandacht voor lust en liefde vaak impliciet, het blijft een facet van het dagelijks leven op het werk, thuis, in de sportclub of in het nachtleven. Tevens is er weinig aandacht voor partnergeweld, seksueel geweld en cybergeweld, die vaak samenhangen met ruimtelijke beperkingen. Ze vinden bijvoorbeeld plaats achter de gesloten voordeur of wanneer individuen gevangen zijn in gewelddadige situaties door een gebrek aan toegang tot veilige plaatsen. En zelfs binnen de geografie van seksualiteit blijft er weinig aandacht voor liefde, relaties en seksualiteit als belichaamde ervaringen – de aandacht beperkt zich hier veelal tot identiteiten, het identificeren van 'queer spaces' of de locaties van sekswerk, maar zelden tot het bestuderen van verliefdheid, dating, lust, geilheid, casual seks, cruising en meer, als wezenlijk onderdeel van onze emotionele, sociale, relationele levens. Dit geldt niet alleen voor onderzoeksobjecten, ook wie onderzoek doet naar lust en liefde doet dit vaak vanuit een afstandelijke, niet-lichamelijke en asexuele positie. Dat is best eigenaardig, als je bedenkt hoe de zogenaamde 'reflexieve wending' net heeft aangetoond dat alles wat in 'het echte leven' gebeurt ook relevant is binnen onderzoek en omgekeerd.

Tegelijkertijd herinneren de coronamaatregelen ons eraan dat de publieke ruimte nog altijd overwegend gedomineerd wordt door specifieke heteroseksuele normen, ruimte is dus heteronormatief. Zo is de kernfamilie bestaande uit man, vrouw en kinderen nog vaak het uitgangspunt, overheerst een dubbele seksuele standaard van mannen als jagers en vrouwen als objecten van begeerte en seksualiteit, en wordt de openbare ruimte ongeschikt geacht voor seksualiteit. Ontmoetingen die zijn toegestaan binnen de coronamaatregelen gaan vaak uit van langdurige en stabiele monogame relaties, zoals het toestaan van huishoudens in de openbare ruimte of de beperkte contacten die de coronabubbel

in België mogelijk maakt. Deze heteronormatieve blik betekent dat sommige groepen moeilijker voor huishouden worden gezien dan andere, en een klein vast gezelschap gebaseerd blijft op stabiele vriendschaps-, familie-, en intieme relaties. Kortom, seksualiteit, liefde en dating zijn innig verweven met de vorming van de ruimten van het dagelijks leven, en de ruimte zelf zorgt voor mogelijkheden en beperkingen voor liefde, seks, en dating. Het zijn deze dubbelzinnige en innige relaties die centraal staan in het themanummer Lust en liefde.

Anders wonen?

Huisvesting, misschien wel een van de meest besproken ruimtelijke thema's, is doorspekt met relaties gebaseerd op lust en liefde. Zo zorgen demografische ontwikkelingen naar meer alleenstaanden, eenoudergezinnen, en minder kinderen voor een veranderende woningvraag. Het eerste AGORA themanummer van dit jaar presenteerde mogelijke alternatieve woonvormen als oplossingen voor de huidige wooncrisis. Echter, de nood is hoog en het zal nog wel even duren voor iedereen kan wonen op de plek en in de samenstelling die men wenst. Tot die tijd zullen jongeren langer dan gewenst thuis blijven wonen, of koppels geen geschikte samenwoonruimte kunnen vinden. Lust, liefde, en de woningmarkt hebben dus een innige relatie met elkaar, en dat beschrijft ook Faith Taylor in het eerste artikel van dit themanummer. Zij beschrijft hoe in de Londense deelgemeente Hackney de betaalbaarheid van het wonen zeer sterk onder druk staat, wat ertoe kan leiden dat partners juist té snel gaan samenwonen waardoor de privacy en het op zichzelf kunnen zijn worden gelimiteerd. Dit resulteert vaak in het uiteenvallen van relaties, wat de gemeenschapsvorming in een buurt niet ten goede komt door het ontbreken van een stabiele 'thuis' en veel onzekerheid. Wanneer de woningmarkt dwingt tot gedwongen samenwonen, heeft dit directe neerslag op zowel fysieke als emotionele nabijheid en intimiteit van bewoners.

Het gedwongen thuiszitten tijdens de coronacrisis laat dan ook velen inzien dat thuis niet altijd de beste plek is om te zijn, of dat thuis niet automatisch een plek is waar men zich ook daadwerkelijk thuis voelt. Men komt bijvoorbeeld tot de conclusie dat de kleine ruimte zonder tuin of balkon met weinig groen in de omgeving eigenlijk niet geschikt is om met meerdere personen 24 uur per dag te verblijven. Of thuis wordt een plek van eenzaamheid, bijvoorbeeld voor ouderen die niet konden verhuizen door de sluiting van de (Nederlandse) verzorgingshuizen in de laatste jaren en waarvan de kinderen of vrienden nu niet meer (mogen) langskomen waardoor ze sociaal contact verliezen. Voor anderen gaat dit echter nog verder. Voor hen is thuis een plek van angst en gevaar. Dit komt duidelijk naar voor in het tweede artikel in dit themanummer: een interview met Suzanne Bouma, werkzaam bij Atria (Kenniscentrum voor Emancipatie en Vrouwengeschiedenis). Daarin wordt uitgebreid stilgestaan bij huiselijk geweld en de onzichtbaarheid daarvan. Opmerkelijk daarbij is dat het woord 'huiselijk' geweld onterecht de indruk wekt dat intrafamiliaal

Anonieme kunstenaar schildert vulva's op bomen in Gent
Bron: Nika Looman

geweld beperkt blijft tot het huis. Net zoals sociale relaties zich niet beperken tot thuis, vindt huiselijk geweld wel degelijk ook plaats in de openbare ruimte.

Seks, liefde en lust in de openbare ruimte en online

Liefde en lust manifesteert zich niet enkel binnenshuis. Voor sommigen werkt thuis juist beklappend. Zo gaat Gert Hekma in op de rol die publieke toiletten spelen in het seksleven van met name homoseksuele mannen vanaf de 18e eeuw. Hij bespreekt dit mede aan de hand van de exposities en het boek van de Franse kunstenaar Marc Martin over urinoirs. Dat deze homoseks in die tijd juist niet in het private domein of thuis gebeurde, heeft natuurlijk alles te maken met het verboden karakter van niet-heteroseks. Nog steeds gaan dit soort ontmoetingsplekken niet zelden gepaard met angst en gevaar, maar blijven desondanks een toevluchtsoord. Het gaat daarbij vaak om ontmoetingen met vreemden, die tegenwoordig veel vaker digitaal worden gefaciliteerd. Zowel Sam Miles als Emiel Maliepaard gaan in op liefde, dating en seks in het digitale tijdperk en benadrukken dat ook online dating en seks niet het einde van materiële ruimte betekent. Ook hier gaat het om een wederzijdse verbondenheid en niet om twee gescheiden werelden. Locatie en nabijheid zijn juist in dating apps zeer belangrijk: het is mogelijk om online te zoeken binnen de eigen fysieke omgeving (of daarbuiten indien gewenst). Emiel gaat in op resultaten van een onderzoek naar de online ervaringen van jonge mannen die op mannen vallen en daarvoor verschillende platformen gebruiken. Daaruit komt bijvoorbeeld naar voren dat online ontmoetingen toch vaak gezien worden als anoniemer en afstandelijker, en dus dat fysieke ontmoetingen nog altijd gepaard gaan met een andere dimensie van nabijheid, maar ook met een andere onderhandeling van afstand en een diffuser onderscheid tussen privé en publieke ruimten. Toch benadrukt hij dat online dating het idee van seks en seksualiteit als privéaangelegenheden vooral reproduceert.

Liefde en lust zijn overal, maar niet overal hetzelfde

Sam Miles benadrukt dat ontmoetingen en dates met vreemden door digitale technologie worden vergemakkelijkt, juist omdat door de opkomst van digitale platformen de tussenpersoon of bemiddelaar (zoals een vriend of familielid) is weggefallen of minder belangrijk is geworden. Hierbij trekt hij parallellen met bijvoorbeeld de accommodatiesector waar het *peer-to-peer* verhuren steeds makkelijker is geworden (Airbnb), en de transportsector (Uber), waarin afspraken of deals tussen vreemden sneller (en beter) worden gefaciliteerd. Net zoals het gemakkelijker is geworden om een accommodatie te vinden, is ook het daten met vreemden steeds eenvoudiger. Dat wil natuurlijk niet per definitie zeggen dat de markt transparanter is geworden - want in tegenstelling tot bij Airbnb kennen dating apps (gelukkig) geen mogelijkheid tot het achterlaten van reviews. Dat doet echter geen afbreuk aan - zoals Sam aangeeft - het voorbij gaan aan de beperking van afstand en plaats. Zo biedt het mogelijkheden om gelijkgestemden te vinden in bijvoorbeeld rurale gebieden of minder open gemeenschappen waarin LGTBQ+ niet is geaccepteerd. Toch moeten we volgens Sam niet vergeten dat bepaalde groepen worden uitgesloten, door bijvoorbeeld gebrekkige toegang tot internet of smartphones.

Conclusie

De artikelen in dit themanummer gaan dus over de relaties tussen plaatsen en intimiteit, met als gezamenlijk doel om lust en liefde op de geografische agenda te zetten in Nederland en België. Dit themanummer propageert een kritische blik op de intieme geografie, welke enerzijds kijkt naar de mogelijkheden die verschillende ruimten bieden voor lust en liefde, en anderzijds naar de invloed van lust en liefde op ruimtelijke processen. Dit omspant thema's zoals de transformatie van thuis in een plek van oppressie voor personen in abusieve relaties tot de gedwongen intimiteiten van coronamaatregelen en almaar stijgende huisvestingskosten. Een kritische intieme geografie heeft dus lust en liefde als begin- en eindpunt. Daarom heeft de geografie nog veel te winnen door lust en liefde in al hun diversiteit serieus te nemen en vooral niet te beperken tot het heterostel dat samenwoont en later uit elkaar gaat of het exotiseren van queer spaces in de geografie van de nacht. Het wordt tijd om liefde en lust te zien als volwaardige onderwerpen in plaats van als niche of iets waarvoor we ons dienen te schamen. In plaats van daten, relaties en seksualiteit te beperken tot het privéleven, zoeken we daarom ook expliciet naar hun plaatsing in ons publieke en sociale leven. Daarmee trekken we lust en liefde uit het huis, en plaatsen hen in een breed scala aan (semi)publieke, private, en nieuwe hybride ruimten. Denk hierbij aan een date in de bioscoop, een seksafpraak in het bos, of vreemdgaan in een andere stad. Liefde en lust zijn overal, maar niet overal hetzelfde als gevolg van allerhande contexten en sociaalruimtelijke processen. Daarom kijken we ook naar intimiteit voorbij de noodzaak van fysiek contact, en de creativiteit die ontstaat wanneer men in beperkte omstandigheden invulling moet geven aan seksuele behoeften. Net zoals in ons professionele en sociale leven, maken digitale technologie en ontwikkelingen het mogelijk dat liefde, relaties, dating en seksualiteit ook in hybride en online omgevingen plaatsvinden. Voor velen leiden deze interacties vroeg of laat tot het verlangen naar een daadwerkelijke ontmoeting en intense zintuiglijke ervaringen, terwijl voor sommigen de hybride online/offline omgeving ruimte schept voor intimiteit op afstand.

In dit themanummer willen we het taboe rond daten, liefde, en seksualiteit wat verder openbreken. Lust en liefde zijn een onderdeel van onze sociale relaties en dus ook van onze ruimtelijke relaties. Wat let de geografie om deze thema's te omarmen en zo haar begrip over de ruimtelijkheid van onze samenleving te vergroten? De bijdragen die volgen verkennen deze thematiek, in de hoop een licht te schijnen over het alledaagse van seksualiteit, en de lezers over de grenzen van het heteronormatieve, het preutse, en het conventionele te laten kijken.

Literatuurselectie

- Duyves, M. (1993) De teloorgang van de 'meermansbak' en 'ontmoetingskrul'. *Geografie* 2, pp. 18-22.
- Bell, D. & G. Valentine, eds. (1995). *Mapping Desire: Geographies of Sexualities*. London: Routledge.
- De Craene, V., Zebracki, M., Vermeiren, K. (2013) "Seksualiteit in de 21ste eeuw". *AGORA*, 29 (1), pp. 4-7.

Sander van Lanen (s.van.lanen@rug.nl) is universitair docent culturele geografie aan de faculteit ruimtelijke wetenschappen van de Rijksuniversiteit Groningen. **Emiel Maliepaard** (e.maliepaard1@gmail.com) werkt als onderzoeker met als bijzondere expertise seksualiteit, seksuele diversiteit en relationele diversiteit. Allen zijn redacteur van *AGORA*. **Valerie De Craene** (Valerie.DeCraene@ugent.be) werkt als onderzoeker verbonden aan UGent en VUB voornamelijk op het thema geografie van seksualiteit. **Wesley Gruijthuisen** (wesley.gruijthuisen@kuleuven.be) werkt aan zijn doctoraat aan de afdeling Geografie en Toerisme van de KU Leuven.